

Kelemen Rita

Kép a gyermekekről: mit mutatnak az internetes hírek?

A gyermekszemlélet, a gyermekekről, a gyermekkorról alkotott elképzelések koronként, kultúránként változnak, minden társadalom kialakítja a saját gyermekképét, gyermekfelfogását. A tanulmányban ismertetett vizsgálat napjaink gyermekről alkotott képének megismeréséhez kíván hozzájárulni a hazai online sajtó gyermekeket érintő tartalmainak elemzésével. A magyar internetes hírportálokon egy hónap alatt megjelent híreket elemezték abból a szempontból, hogy milyen témákban, milyen kontextusokban jelenik meg a gyermek, gyerek szó. A vizsgálat a médiahatás szempontjából is érdekes. Milyen kontextusban találkozunk a gyerekekkel az online sajtóban? Milyen gyermekképet rajzolnak az internetet böngésző számára a hírek?

BEVEZETÉS

A társadalom folyamatos változása nem hagyja érintetlenül a gyermekekről alkotott képet, véleményeket, sztereotípiákat. Igen bonyolult, sok tényező által befolyásolt jelenség egy társadalom gyermekfelfogása, az, hogy milyen az általános vélekedés a gyermekről, a gyermeki létről. A gyermekekről alkotott kép koronként, kultúránként változik, minden társadalom kialakítja a saját gyermekképét, gyermekfelfogását. Régi idők gyermekvilágát, egykori társadalmak gyermekekről alkotott képét deríthetjük fel, ha a korabeli produktumokat, közokiratokat, nagyobb közönség számára készült vagy esetleg személyes írásokat, művészeti alkotásokat – mint az adott társadalom lenyomatát, tükörképét – elemezzük a gyermek, a gyermekkor megjelenése szempontjából. A tömegkommunikáció megjelenésével, majd az internet térhódításával robbanásszerűen nőttek a médiaproduktumok, melyek a mai kor jelenségeit, valóságát tükrözik vissza. A gyermekkor szempontjából készült médiaelemzésre láthatunk példát Kis-Molnár Csaba és Erdei Helga (2003) írásában, melyben a szerzők az 1950 utáni magyar sajtót, elsősorban a *Nők Lapja* cikkeit vizsgálják az említett téma kapcsán.

A média nem csupán lenyomat, hanem befolyásoló tényező is. A társadalmi ideákra, sztereotípiákra való hatása egyértelmű. Vizsgálatunkkal napjaink gyermekről alkotott képének, gyermekfelfogásának megismeréséhez kívánunk hozzájárulni azáltal, hogy a hazai online sajtóban a gyermekekről közvetített képet vizsgáljuk különféle szempontok szerint. Az internet hírportáljain egy hónap alatt megjelent híreket elemezzük abból a szempontból, hogy milyen témákban, milyen kontextusokban jelenik meg a gyermek, gyerek szó.

GYERMEKKÉP, GYERMEKFELFOGÁS

A gyermekekről, a gyermekkorról alkotott elképzelések, képzetek, vélemények, attitűdök és gondolatok egy adott korra és adott társadalomra lényegében egységesen jellemezhetők. Pukánszky Béla (2005) gyermekszemléletnek nevezi ezt a jellemző eszmerendszert, és két, egymással párhuzamos összetevőre tagolja: a gyermekképre és a gyermekfelfogásra. A gyermekkép összefogja a kor eszményített gyermekének leírását, az idealizált gyermek idealizált helyzetét, tulajdonságait. Megjelenésével jellemzően a művészetekben találkozhatunk, illetve a gyermeknevelés célképzeteként. A hétköznapi ember gyermekleírását, a társadalomnak a gyermekhez, a gyermekek világához kapcsolódó vélekedéseit, elméleteit, jellemző attitűdjét nevezi Pukánszky az adott kor és társadalom *gyermekfelfogásának*. A kor embere vélhetően minden esetben tisztában van saját társadalmának gyermekfelfogásával, mint ahogy bennünk is van egy gondolati konstrukció arról, hogy a saját kultúránkban milyen a gyermekek élete, világa, helyzete. Ezzel szemben a gyermekfelfogás történeti vizsgálata igen mély kutatómunkát igényel, mivel az utókorra hagyományozott, „értékes” dokumentumok jellegükből fakadóan az eszményítettet, a célt, a gyermekképet tárják eléink. A gyermekfelfogás fő kutatási iránya a gyermekszerep-változás, a gyermek és környezet kapcsolatának bemutatása mentalitástörténeti keretbe illesztve (DOMBI 2002).

E tanulmányban az interneten megjelenő, gyermekekről szóló hírek vizsgálatával célunk azoknak az aktuális forrásoknak a jelenlétét kihasználni, amelyekhez hasonlólt a régmúlt időkből felkutatni szinte lehetetlen, és amelyek a néhány évtizeddel későbbi kutatók számára alighanem elvesznek.

ÚJ KORSZAK: AZ INFORMÁCIÓS TÁRSADALOM

Az ipari forradalomnak köszönhető okozta társadalmi, kulturális változásokat vélhetően messze túlszárnyalja az ezredforduló előtti években történő robbanásszerű technikai fejlődés, amely a számítástechnika, a telekommunikáció, az internet az élet minden területét érintő, meghatározó szerepét eredményezte. Az alapvető változások új korszakot nyitottak, amelyet uralkodó módon áthat az informatika, az információk, az ismeretek és az adatok sosem látott bősége és hozzáférhetősége (Információs Társadalom Koordinációs Tárcaközi Bizottsága, é. n.).

Az *információ* adat, érték, ismeret, tudás (VINCZE é. n.). Olyan tény, amelynek megismerésekor új tudásra teszünk szert (NYÍRI 2004). Az információ alapfogalom. Igen sok tudományterület használja: az információelmélet, az informatika, a filozófia, a médiatudomány, és a tudás megközelítéséhez a neveléstudomány. Az információ az utóbbi időkben központi fogalomná vált, információs társadalomról beszélünk, mely az információ óriási méreteket öltő felértékelődésére utal.

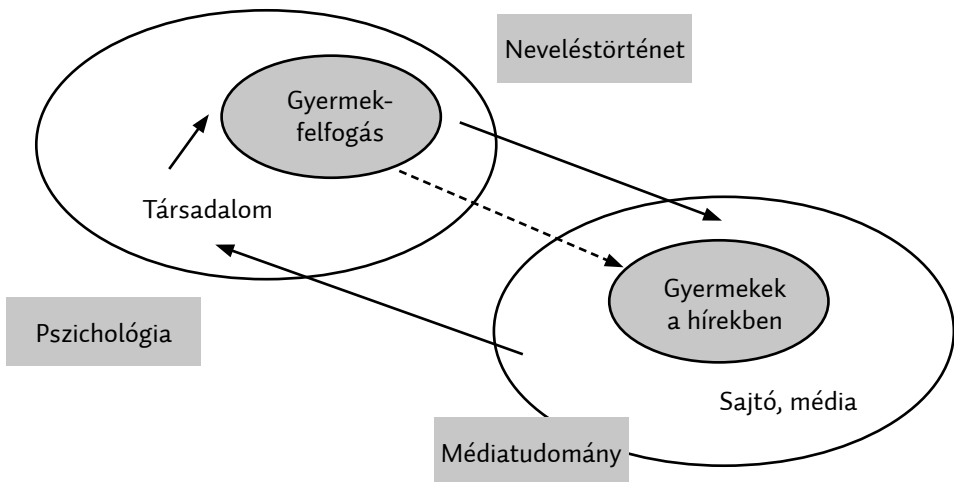
Az *információs társadalom* kifejezés az 1960-as évek második fele óta ismert; valamivel hamarabb, az ötvenes-hatvanas évek fordulóján keletkeztek a „tudástársadalom”, „tudás-gazdaság”, „tudásmunkás” stb. összetételek. Az információs társadalomra jellemző a világ-

ban keringő információk általános bősége. A gazdagság döntő forrásává a tudás vált. Az információs társadalommal rokon elnevezés a tudásalapú társadalom, amely nevében is utal arra, hogy a tudás gazdagsághoz vezet, hiánya pedig szegénységet okoz (NYÍRI 1999).

TÖMEGKOMMUNIKÁCIÓ, SAJTÓ, MÉDIA, HÍR

A gyermekkor, a gyermekszemlélet, a gyermekszerep elemzése napjainkban interdiszciplináris kutatási téma. Megközelíthető különféle tudományterületek felől, és összetett vizsgálata is több kutatási terület, kutatási módszer együttes alkalmazásával végezhető sikeresen (1. ábra). Érinti a történettudományt, az irodalomtudományt, a pszichológiát, a pedagógiát, a történeti szociológiát, a demográfiát, a filozófiát, az ikonográfia és az ikonológia eredményeit (DOMBI 2002). Érint minden olyan tudományterületet, amely számára nem közömbös az emberi élet eme jelentős szakaszának, a gyermeki létnek társadalmi megítélése és kulturális jellemzői.

1. ÁBRA: A gyermekekről szóló hírek hatásrendszere és a kapcsolódó tudományterületek

Vizsgálatunkban napjaink gyermekfelfogását a média elemzésével kívánjuk jobban megismerni, leírni. Az interneten megjelenő hírek elemzéséhez a médiatudományt hívjuk segítségül. A következőkben néhány, az interneten megjelenő online hírekhez kapcsolódó médiatudományi alapfogalmat tekintünk át, kiemelve azokat az aspektusokat, melyek relevánsak vizsgálatunk szempontjából.

A tömegkommunikáció közlések tömeges termelését és elosztását jelenti. A közlések olyan embereket, csoportokat céloznak, amelyek térben és időben egyaránt szétszórtaak lehetnek olyannyira, hogy szemtől szembe, személyesen valószínűleg sohasem kommunikálnak egymással. A tömegkommunikáció elsőrendű feladata a tájékoztatás, tájékozódás,

a kormányzás, a közigazgatás segítése. További társadalmi funkció az érték- és norma-hordozás (szocializáció, társadalmi integrálás, motiválás, konszenzusteremtés, oktatás-kutatás, kulturális csere), valamint a szórakoztatás (DOMOKOS 1998). A tömegkommunikáció szórakoztató jellege igen figyelemreméltó. Egyrészt gondolhatunk itt a közvetlen szórakoztató céllal létrehozott közlésekre (pl. egy humoros, érdekes eseményről), de ezek csak töredékét alkotják a tömegkommunikációs elemeknek. A tömegkommunikáció szórakozásra, kikapcsolódásra való használata nyilvánvaló, ha a háttértévézésre gondolunk, az egyedül történő étkezés alatti újságolvasásra, televíziózásra, a vezetés közbeni rádióhallgatásra vagy a munka szüneteiben pihenésképp megnyitott internetes híroldalak böngészésére.

Domokos (1998) a sajtót sajátosan intézményesült, történelmileg változó befolyásolási intézményrendszerként definiálja, amely képes a tudatban és a magatartásban változás előidézésére. Ez a tény rámutat arra a kölcsönös hatásra, hogy vizsgálata egyrésztől közelebb vihet minket a társadalom gyermekfelfogásához, másrésztől – figyelembe véve befolyásoló hatását – a megjelenő dokumentumok, gyermekemlések elemzéséből következtetni tudunk arra, hogy milyen sugallt gyermekszerepek, gyermekleírások érkeznek a médiumokon keresztül a fogyasztókhöz.

A médium „hordozó”, kommunikációs csatorna, amely a konkrét üzenettől függetlenül létezik. A média a tömegkommunikáció eszközrendszereként intézményesült sajtóformák gyűjtőneve. Fogalma a tömeglapok, a tömegkommunikáció megjelenésének, az elektronikus sajtóformák elterjedésének időszakában alakult ki (KÁDÁR 1999).

A technika fejlődésével az írott sajtó mellett megjelent a rádió, a televízió, majd a világháló. Már anekdotikus a Mery Markertől származó mondat, amely szerint a rádiónak 38, a tévének 13, a kábeltévének 10, míg az internetnek csak 4 évre volt szüksége ahhoz, hogy eljusson 50 millió emberhez (PÉCSI 1999). Tény, hogy a világháló terjeszkedésének üteme nem hasonlíthat egyetlen más médiuméhoz sem. Az információs-kommunikációs technológiák, illetve az internet robbanásszerű térhódítása a sajtó világát is alapjaiban érintette.

INTERNET, INTERNETES KOMMUNIKÁCIÓ, ONLINE SAJTÓ

Az internet forradalmi újdonsága a hipertext rendszerű információszerkezet. A világháló elnevezés is erre utal, azaz a hivatkozások bonyolult és feltérképezhetetlen méretű láncolata alkotja az internet virtuális világát. A tartalom egyes részei mögött további tartalmak sorakoznak, és a határok elmosódnak az egyes dokumentumok között. Egyetlen metadokumentumnak tekinthetjük az internetet, amelynek nincsenek határai, a részei között pedig újabb és újabb kapcsolatok jönnek létre (BETHLENFALVY-SZÖNYI 2005).

Az internet mint médium jellegét tekintve is alapvető változásokat hozott. Egyik fontos jellemzője a vizuális dominancia. Szövegcentrikus, de ikonokkal, álló- és mozgóképekkel kommunikáló felület. A másik igen fontos jellemzője az interaktivitás (INCZE 1998). Az irányítás a használó kezében van, aki nem passzív szemlélője, hanem aktív befogadója a számítógépről felé irányuló ingereknek, sőt sokszor ő maga is formálja a képernyőn megjelenő információknak. Ebből adódóan alapvetően eltér az interneten való információgyűjtés,

a tájékozódás, a hírolvasás módja a hagyományos, nyomtatott szöveg olvasásától. A hagyományos lineáris írásbeliség helyett az internet világában hipertextalapú írásbeliségről kell beszélnünk. Az olvasó szerepe megváltozik, hiszen maga szerkeszti meg az általa befogadott tartalmakat, választja ki és állítja sorrendbe annak elemeit (BETHLENFALVY-SZÖNYI 2005). Az interenethasználó alapvetően kétfajta elvárással van az internet iránt: információt gyűjt (hírek, receptek, más emberektől származó információk stb.) és szórakozni akar (INCZE 1998).

Az internetes hírportálok mint médiumok sajátos helyet foglalnak el a tömegkommunikáció világában. „Elektronikus olvasott” sajtónak nevezhetők, azaz átmenetet képviselnek a nyomtatott és az elektronikus sajtó között, ötvözik a kettő tulajdonságait. A papíralapú nyomtatott hírközlők számos tulajdonságát megtartják, a hír, a hírszerkesztés alapvető jellemzői érvényesek maradnak. Az olvasó mikroszinten hasonló tevékenységet végez a papíralapú újságban és egy internetes híroldalon talált hír olvasása közben. Ám az interneten egy hír olvasásából kilépve megnyílnak a lehetőségek. Míg újságolvasás közben az adott sajtótermékben csupán lapozni tudunk a következő hír elolvasásához, a világháló lehetőséget ad arra, hogy egy hírrel kapcsolatban további részleteket keressünk, előzményeket olvassunk el, a hírrel kapcsolatos képeket, videókat nézzünk meg. Ugyanarról a hírről könnyedén több forrásból is tájékozódjunk, vagy akár egy-két kattintással teljesen más témájú olvasnivalót keressünk. Az internetes hírportálok további előnye a rendszerezés és az áttekinthetőség. „Átlapozom az újságot”, azaz elolvasom a címeket, megnézem a képeket – ez a hagyományos papírújság esetében egy valódi átlapozást igényel, míg az online sajtó esetében a címeket tartalmazó oldal végiggörgetését jelenti.

Az elektronikus sajtó többi elemétől, a rádiótól, a televíziótól merített hírszerzéstől is alapvetően eltér az internetes hírolvasás. A lényeges különbség az olvasó szabadságában, az interaktivitásban rejlik. A rádióban, a televízióban vagy végighallgatjuk a felkínált műsort, vagy elkapcsolunk. Beeszelésünk nincs, alakítani nem tudjuk. Ha egy hír esetleg részletesebben érdekel bennünket, nem tudunk további információkat kérni. Egy képet nem tudunk korlátlan ideig nézni, és nem tudjuk pár perc múlva megmutatni valakinek. Ezzel szemben az internet a hipertext és az interaktív jellegéből fakadóan nem merev, kész dokumentumot ad, hanem rugalmas, az olvasó igényei szerint alakítható információgyűjtő felületként funkcionál.

A HÍR, A HÍR ÉRTÉKE

A média alapegysége a *hír*. A hír időszerű, földrajzilag jól körülhatárolható helyszínen zajló eseménnyel kapcsolatos sajtóbeli közlés. Másképp megfogalmazva a hír első sajtóértésítés egy legutóbb történt, esetleg egy várható, társadalmilag számottevő eseményről, eseménysorozatról, amely válaszol a Ki?, Mit?, Mikor?, Hol?, Hogyan?, Miért? (5W+1H, illetve 4W képlet¹) kérdéseire (DOMOKOS 1998).

1 A 5W+1H képlet az angol Who?, What?, When?, Where?, Why? és How?, a 4W képlet a Who?, What?, When?, Where? kérdőszavak rövidítése.

A hír értéke bonyolult fogalom, magában foglalja az olvasottságot, illetve a nyom erősségét, amelyet az olvasókban hagy. A hír értékét tehát – ha közvetett módon is – a közönség határozza meg; a szerkesztő, az újságíró feladata, hogy megbecsülje, valószínűsítse azt.

Max Frankel, a New York Times egykori főszerkesztője a hír értékének eldöntéséről így nyilatkozott: „Csak két kérdést teszünk fel önmagunknak. Azt, hogy fontos-e az esemény, amely megtörtént, és hogy érdekes-e. Ha mind a kettőre vagy legalább az egyikre igen a válasz, akkor a beszámolót közzé tesszük.” (BOLGÁR 1994, 49.)

Elsősorban az a hír érdekli a közönséget, amelyet közel állónak, személyesnek tartanak, földrajzilag vagy időben közeli eseményről tájékoztat, s amelynek szereplői minél ismertebbek. A hír értéke Domokos Lajos (1998) szerint a következő összetevőkből származtatható: aktualitás, földrajzi közelség, érintettség, a szereplők ismertsége, titkok felfedése. Ezen összetevők közül az érintettséggel foglalkozunk részletesebben, mert igen összetett és a gyermekekről szóló hírek szempontjából az egyik legfontosabb faktor.

AZ ÉRINTETTSÉG

A hír alapvető feladata a tájékoztatás és a szórakoztatás. A tájékozódással kielégítjük a kíváncsiságunkat, és egyben szórakozunk is. Szórakozni, kikapcsolódni vágyunk a legtöbben azok közül, akik leülnek a tévéhíradó elé, elolvassák a napisajtót, megnézik egy internetes hírportált.

Ha a hírolvasás, hírhallgatás egyetlen motivációs háttere csupán a tájékozódás – mint a saját helyzetünk előnyös alakításához szükséges információk begyűjtése, életünkkel, sorsunkkal kapcsolatos döntéseket segítő hírek megszerzése – lenne, akkor a munkaügyi, egészségügyi szaklapok példányszáma döntőtené a csúcsoakat. Nem ez a helyzet, hanem a valódi információkban szűkölködő bulvárlapok tarolnak a piacon (BETHLENFALVY-SZŐNYI 2005).

A hírre való fogékonyság, a hír értékének egyik fontos meghatározója az, hogy a közönség mennyire érzi érintettnek magát az adott hírrel szemben. Az érintettségnek Bethlenfalvy Gábor és Szőnyi Szilárd (2005) megkülönbözteti az „érdekekre irányuló érintettség” és az „érzelmekekre irányuló érintettség” formáit. Az érdekekekre irányuló érintettség az egyéni boldoguláshoz szükséges információkat tartalmazza (időjárás-jelentés, árvíz, adóbevallás, gázár stb.). Az érzelmekekre irányuló hírek általában nem hordoznak olyan információkat, amelyek az egyén életére közvetlen hatással lennének, hanem meghatják, megörvendeztetik, felhábóritják, elsomorítják a közönséget. Az érzelmi érintettséget növeli, ha konfliktus jellegű, bűnözéshez kötődő vagy híres emberrel kapcsolatos ügyről van szó.

A VIZSGÁLAT JELLEMZŐI: A MINTAVÉTEL ÉS A VIZSGÁLATI MÓDSZEREK

Kutatási kérdésünk arra vonatkozik, hogy az interneten olvasható hírekben milyen kontextusba ágyazva, milyen tartalomhoz kapcsolódóan jelennek meg a gyermekek. A mintát az internetes hírportálokon (index.hu, origo.hu, stop.hu, ma.hu stb.) egy hónap alatt, 2006. november 1-jétől december 1-jéig terjedő időszakban megjelent hírek alkották, összesen 34 203 hír. Ebben a véletlenszerűen választott időszakban sem az oktatással, sem a gyermekek világával kapcsolatban nem történt kiemelkedő esemény (oktatásügyi intézkedés, ünnep, tanévkezdés stb.), ezért a kutatásunk szempontjából fontos változók szerint a mintát reprezentatívnak mondhatjuk.

Statisztikai elemzésekkel vizsgáltuk a hírek szövegét, részletesebben azokat az almintákat, ahol a hír szövegében vagy címében szerepel a gyermek, gyerek szó. A több mint 34 ezer hír közül csupán 952 szövegében jelent meg a gyermek vagy a gyerek szó. Ez a minta 2,8 százaléka, azaz a világhálón körülbelül 40 hírre jut egy olyan, amely említést tesz a gyermekekről. Ezen belül 236 hír címében találtuk a gyermek vagy a gyerek szót, ami az egy hónap alatt megjelenő hírek kevesebb mint egy százaléka (0,7%). Azért láttuk fontosnak a címek elemzését, mert a címbeli megjelenés garantálja, hogy valóban a gyermekekről szól a hír, míg elképzelhető, hogy a szövegben a gyerek, gyermek szó mellékesen szerepel, és a hír témája egészen más.

A GYERMEKEKET ÉRINTŐ HÍREK ROVATOK SZERINTI ELOSZLÁSA

A hírportálok, hírböngészők a híreket rovatokba sorolják, ami segíti a tájékozódást, és lehetővé teszi, hogy az olvasó az őt érdeklő területet minél könnyebben áttekinthesse. A csoportba rendezés minden hírszolgáltatónál kicsit más rovatcímekekkel társul, de tartalmi struktúrájuk hasonló, ami általában az alábbi rendszert eredményezi: Belföld, Külföld, Gazdaság, Bulvár, Kultúra, Tudomány, Budoár/Shake, Sport, Autó-motor.

A rovatokba való rendezési elvet a papír alapon megjelenő sajtó adja. Az a hír, ami megjelenne például egy közéleti-gazdasági lapban, az kerül a Gazdaság rovatba, ami egy női magazin hasábjaira való, azt az online sajtóban a Budoár vagy Shake rovatban találjuk. A Belföld és a Külföld két nagy gyűjtőhalmaz. Azok a hírek kerülnek ide, amelyek máshová nem sorolhatók, így a rovatba kerülés alapja az lesz, hogy hazai vagy külföldi eseményről való tudósításról van-e szó. Politikai, kormányzati, közéleti eseményekről ugyanúgy olvashatunk a Belföld, Külföld rovatokban, mint balesetről, bűnügyről, katasztrófákról. A rovatokra jellemző témákat az 1. táblázat foglalja össze.

A gyermekeket érintő híreknek a hírportálok rovatai szerinti gyakoriságát mutatja a 2. táblázat. A hír címének és szövegének vizsgálatakor a rovatok között hasonló eloszlás figyelhető meg. Mindkét esetben a Belföld rovat érte el a legmagasabb gyakorisági értéket. A gyermekeket érintő hírek 36 százaléka a Belföld rovatban jelent meg, a gyermek, gyerek

szót címében tartalmazó hírek 26 százalékát sorolták a Belföld rovatba. Mindkét oszlopban a második és a harmadik helyet a Külföld és a Bulvár rovatok foglalják el. A gyermek, gyerek szót a szövegükben tartalmazó híreknek 20-20 százaléka került a Külföld és a Bulvár csoportokba, a gyermekekre utaló címmel megjelent híreknek 19 százaléka a Bulvár, 14 százaléka a Külföld rovatban volt olvasható. Ez a három rovat a szövegben való megjelenés és a címben való megjelenés esetén is magasan kiemelkedik a többi közül. A Belföld és a Külföld rovatokban a gyermekek jellemzően bűnügyi, baleseti hírekben jelentek meg, de mint korábban említettük, a Belföld és a Külföld gyűjtőrovatok, ezért további elemzés szükséges ahhoz, hogy az e rovatokba sorolt cikkek témáit részletesen feltérképezzük.

1. TÁBLÁZAT: Rovatcímek és jellemző tartalmuk

Rovatcím	Jellemző tartalmak
Belföld	Hazai politika, közélet, bűnügy, baleset, egészségügy
Külföld	Külföldi politika, közélet, bűnügy, baleset, egészségügy
Gazdaság	Munkaerőpiac, reklám-, céggazdaság
Bulvár	Krimi, sztárvilág, érdekességek
Kultúra	Film-, könyv-, programajánló, művelődés
Tudomány	Technika, orvostudomány, populáris pszichológia
Budoár/Shake	Életmód, humor, női témák
Sport	Sportesemények, -eredmények
Autó, motor	Autóval, motorral kapcsolatos újdonságok, érdekességek

2. TÁBLÁZAT: A gyermek, gyerek szót szövegükben, illetve címükben tartalmazó hírek rovatok szerinti eloszlása

Rovatcím	Szövegben való megjelenés		Címben való megjelenés	
	darab	százalék	darab	százalék
Belföld	343	36	61	26
Külföld	188	20	34	14
Gazdaság	52	5	17	8
Bulvár	189	20	45	19
Kultúra	54	6	27	11
Tudomány	25	3	19	8
Budoár/Shake	70	7	27	12
Sport	29	3	3	1
Autó, motor	2	0	3	1
Σ	952	100	236	100

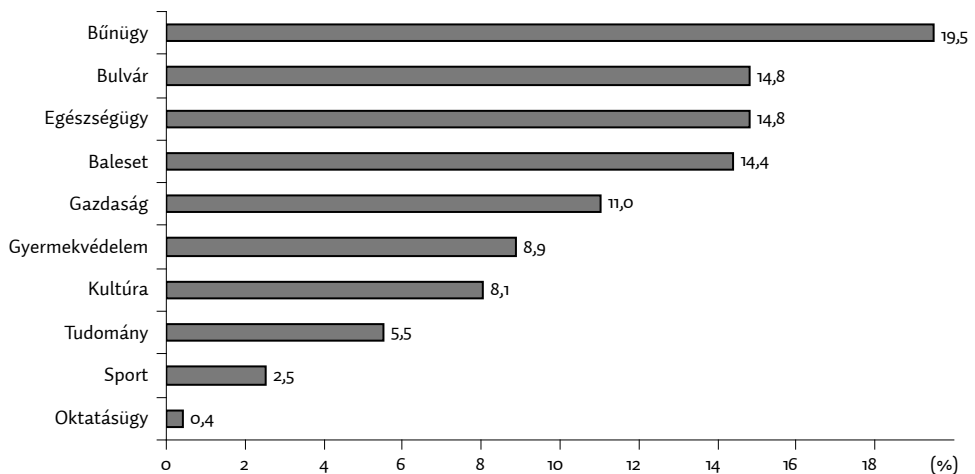
A szövegekben és a címekben való megjelenés eloszlásai a rovatok között nem mutatnak lényeges eltérést. Elegendő tehát az egyik rész minta részletes elemzése, ezért a továbbiakban a gyermek, gyerek szó címben történő megjelenését vizsgáljuk.

A GYERMEKEKET ÉRINTŐ HÍREK TARTALMI KATEGÓRIÁK SZERINTI ELOSZLÁSA

A portálok általában forrás szerint csoportosítják a híreket rovatokba, így sok esetben igen különböző témájú híreket sorolnak egy csoportba. A Külföld rovatba kerül egy németországi gyermekeket szállító busz balesetéről szóló hír, és érthető módon a Belföldbe, ha egy gyermekeket érintő baleset itthon történik. Mivel a vizsgálat célja az, hogy a gyermekekről szóló hírek tartalmát, a gyermekek megjelenésének kontextusát feltárja, ezért a kutatás szempontjából irreleváns, hogy a gyermekbaleset hazánkban vagy a határainkon kívül történt. Hasonlóan, a Gazdaság rovat gyermekrablásról szóló cikke és a Bulvár rovatban megjelenő, gyermekek ellen elkövetett szexuális erőszakról szóló hír a vizsgálat szempontjából egy kategóriába tartozik, hiszen a gyermek mindkét esetben egy bűncselekmény áldozataként jelenik meg.

A gyermekeket érintő hírek tartalmának tanulmányozásához új hírcsoportokat hoztunk létre, a hír tartalmát, a gyermek, gyerek szó megjelenésének kontextusát leíró kategóriákat dolgoztunk ki. Ezekbe a témakategóriákba újrarendeltük a vizsgált cikkeket. A gyermekhírek tartalmának vizsgálatára a következő kategóriákat állapítottuk meg: *Bűnügy, Baleset, Bulvár, Egészségügy, Gyermekvédelem, Oktatásügy, Kultúra, Gazdaság, Tudomány, Sport*. Az elterjedt rovatokba soroláshoz képest az egyik lényeges különbség, hogy a Belföld, Külföld gyűjtőrovatokat tartalmuk szerint újrarendeltük, a Gyermekvédelem, Oktatásügy kategóriákkal pedig finomítottuk a vizsgálati rendszert. A létrehozott kategóriákba sorolás szerinti gyakorisági eloszlást mutatja a 2. ábra.

2. ÁBRA: A gyermekeket érintő hírek kategóriák szerinti eloszlása

A GYERMEK, GYEREK SZÓ MEGJELENÉSÉNEK JELLEMZŐ KONTEXTUSAI

Eredményeink azt mutatják, hogy a gyermekek az online sajtó bűnügyi híreibe kerülnek leggyakrabban említésre. A gyermekekről szóló hírek 19,5 százaléka került a Bűnügy rovatba. Néhány jellemző cím: „Motoros fűrésszel végezte ki gyermekeit” [Hírszerző], „Gyerekmolesztálási botrány a haiti békefenntartóknál” [INDEX], „UNICEF: Romániában továbbra is virágzik a gyermekkereskedelem” [STOP.hu], „Gyerekeket mészároltak Dárfúrban” [INDEX].

A bűnügyekben szinte minden esetben áldozat a gyermek: élet elleni, szexuális, gazdasági, háborús bűntény áldozata. Elenyésző esetben jelenik meg elkövetőként; igaz, erre is van példa, mint azt a következő cikk címe mutatja: „Gyerekek rabolták ki az idős férfit” [STOP.hu]. A Bűnügy kategóriában csak negatív üzenetű, többségében agresszív tartalmú híreket olvashatunk.

A felállított kategóriák közötti ragszor élbolyát a Bűnügy mellett a Baleset, a Bulvár és az Egészségügy témák alkotják. A gyermeket a címben említő hírek 14,4 százaléka tartozik a Beleset rovatba, melynek cikkei – a Bűnügyhöz hasonlóan – mindig negatív, elborzasztó tartalmúak. A gyermekek itt minden esetben áldozatok. A közúti vagy felnőtt ember gondatlanságából bekövetkező balesetek a kategóriára jellemző témák, mint ahogy az a címekből is kiderül: „Meghalt egy négyéves gyerek autóbalesetben” [INDEX], „Disznók faltak fel elevenen egy gyermeket” [STOP.hu], „Kisgyerekek égtek halálra Somogyvámoson” [ORIGO].

Az Egészségügy kategóriába a vizsgált hírek 14,8 százaléka került. Ebben a kategóriában is igen nagy számban vannak jelen a gyermekélet nehézségeit leíró, negatív tartalmú cikkek. A kategóriára jellemző címek: „Terhesség gyerekfejjel” [INDEX], „Agresszióval tömök gyerekeinket: tömény erőszak a rajzfilmekben” [Hírszerző], „Csendes járvány – több millió gyerek szenvedhet el agykárosodást” [Hírszerző], „Kétszer több a túlsúlyos gyerek, mint öt éve” [Ma.hu]. Láthatjuk, hogy a gyermek az Egészségügy híreibe is valami rossz hatásnak az elszenvedőjeként szerepel.

A Bulvár kategória gyermekekkel kapcsolatos hírei, melyek a 14,8 százalékos gyakorisággal az élmezőnyben vannak, jellemzően közismert személy várandóságáról, sztárok gyermek-örökbefogadási szándékáról, illetve apasági perekről szólnak. Néhány igazi bulvár-cím: „Kóbor Jánosnak gyereket szül új barátnője” [INDEX], „Klausmann Viktor lehet, hogy feleségül veszi gyermeke anyját” [Ma.hu], „Nem viselheti Bochkor nevét Várkonyi Andrea gyermeke?” [Ma.hu], „Képtelen ötlet: Madonna felveszi kertésznek új gyermeke apját” [Ma.hu].

A Gazdaság sem kivétel a gyermekek negatív kontextusban való említése alól. Ez a kategória az online portálok azonos nevű rovatába sorolt cikkei mellett a Külföld, a Belföld és a Tudomány gazdasági témájú híreit fogja össze. Az egy hónap alatt megjelent, gyermekeket érintő hírek 11 százaléka foglalkozik gazdasági, pénzügyi és gyermekmunkaerő-piaci témákkal. Ebbe a kategóriába sorolt címek például: „Éjjel kettőkor is fogtak munkára gyermeket” [ORIGO], „A gyerekprogramok alatt is lehet reklámozni” [ORIGO].

A sorban a Gyermekvédelem következik 8,9 százalékkal. Ebben a kategóriában a cikkek jellemzően a gyermekvédelem jogi szabályozásáról, a gyermekeket érintő jogi szabályozásokról

hétköznapi nyelvre való lefordításáról, a gyermekvédelemmel kapcsolatos érdekességekről szólnak. Erre példa a „Lógós a gyermeke? Több ezer forintot fizethet!” című [ORIGO] írás is, amely a gyermek nagyszámú igazolatlan hiányzása miatt a szülőre kiróható pénzbírsággal és szülői felelősségre vonással foglalkozik.

A gyakorisági létrán lefelé haladva a hetedik helyen álló Kultúra kategória az első, amely nagyobb számban tartalmaz a gyermeki létet pozitív, konstruktív közegben megjelenítő híreket. Itt találhatóak a különféle gyermekprogramokról hírt adó vagy beszámoló írások, melyekre példa a következő: „Gyerekbuli a Művészetek palotájában” [Népszabadság]. A Kultúra kategóriában is találhatóak a gyermekek sanyarú sorsát ecsetelő cikkek, mint az „Ellopott napok – gyereknaplók a háborúkból” című írás, mely a háborúban élő gyermekek naplóiba betekintést nyújtó könyv bemutatóját ismerteti.

A napisajtóval foglalkozó online hírportálok Tudomány, Technika rovataira a hétköznapi tudomány, illetve a nagyközönség előtt közzé tett tudományos eredményekből egy-egy könnyen érthető gondolat kiragadása jellemző. Ez alól a gyermekekről szóló írások sem kivételek, amit a következő címek is igazolnak: „Nagy fejű gyerekből okosabb felnőtt?” [Hírszerző], Nintendo nemcsak gyerekeknek” [ORIGO].

Sport témában 6 cikket találtunk a vizsgált 236 darab közül. Példaként egy Életforma rovatban megjelenő írást említünk, melynek címe: „Lovas terápia – gyerekeknek – szereptel”. A cikk a főtí Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat lovas terápiás centrumáról és az ott folyó önkéntes munkáról szól. Láthatjuk: annak ellenére, hogy egy építő mozgalomról számol be a hír, a gyermek az elesett, a kiszolgáltatott szerepben jelenik meg.

A vizsgált hónap összes, online napisajtóban megjelent híre között egyetlen cikket találtunk, amely az oktatásüggyel, a gyermekek iskolai tanulásával kapcsolatos. „100-ból 35 gyerek funkcionális analfabétaként fejezi be az iskolát” [STOP.hu] – szól a lehangoló cím, tehát ez esetben sem a pozitív fejlődést, az optimizmust sugallja az a kontextus, amelyben a gyermekek szerepelnek.

ÖSSZEZÉS

A hazai online sajtóban egy hónap alatt megjelent 34 203 hír közül csupán 952 említi meg a gyermekeket. Ha figyelembe vesszük azt, hogy a szövegben való egyszeri említés még egyáltalán nem garantálja, hogy a cikk témája csakugyan a gyermekekkel kapcsolatos, arra következtethetünk, hogy a gyermekekre igen kis figyelmet fordít a nagyközönséget célzó online média. Ezt igazolja az a tény is, hogy a gyermek, gyerek szónak a címben történő előfordulása, azaz azoknak a cikkeknek a száma, amelyekről nagy valószínűséggel feltételezhetjük, hogy a téma a gyermekekre fókuszál, mindösszesen 236 darab, ami a megjelent híreknek csupán 0,7%-a.

Kutatásunk további eredményeit áttekintve megállapíthatjuk, hogy az online felületeken megjelenő napisajtó gyermekeket érintő híreiben (1) a gyermek szinte minden esetben áldozatként jelenik meg; (2) a gyermekekről szóló hírek nagy része gyermekellenes, agresszív jelenséget ír le; (3) a gyermek megjelenésének kontextusa negatív, lehangoló; (4) értéket közvetítő, illetve pozitív üzenetű tartalmak lényegében nincsenek, számuk elenyésző.

Az 1. ábrán modellezett hatásrendszer szerint a sajtó egyrészt a társadalmi jelenségek lenyomatát adja, tehát a gyermeki megjelenésnek ez a kihasznált, elhanyagolt, bántalmazott jellege utalhat arra a szerepre, amelyet a mai gyermekek megélnék a mindennapokban. A média a társadalomnak tükröt tartó funkciója mellett az emberek gondolkodására, attitűdjeire való befolyásolása által egy másik, felelősségteljes szerepre is szert tesz a modern társadalmakban. Feltételezhető, hogy az a gyermekfelfogás, az a kép, amelyet a hírek által a gyermekekről, a gyermeki létről, a gyermekek életéről közvetít a sajtó, módosítja, adott esetben meghatározhatja a gyermekekhez való hozzáállást.

A vizsgált eredmények alapján elmondható, hogy az internetes hírportálokon a célközönség érintettségérzetével kívánják növelni az olvasottságukat. A gyermek, a gyermeki lét erre kitűnő felületet ad. A gyermekekről szóló hírek túlnyomó része tehát az érzelmi érintettségre apellál a gyermekhez való ösztönös kötődés, féltés, óvás, a gyermeki léthez kapcsolódó természetes motívumok, érzések kihasználásával.

HIVATKOZOTT IRODALOM

- BETHLENFALVY GÁBOR – SZŐNYI SZILÁRD (2005): *Hír-érték*. Konzervatív újságírás elméletben és gyakorlatban. Igen Kiadó, Budapest.
- BOLGÁR GYÖRGY (1994): *A New York Times sztori*. Fortuna Kiadó, Budapest.
- DOMBI ALICE (2002): Gyermekkép-értelmezések a 19–20. század fordulóján. *Iskolakultúra*, 3. sz. 39–46.
- DOMOKOS LAJOS (1998): *PRESS*. A nyomtatott és az elektronikus újságírás elmélete és gyakorlata. Domokos Press & Pr, Budapest.
- INCZE KINGA (1998): Internet és média találkozása. *Kreatív*, 9. sz. 52–55.
- KÁDÁR KATA (SZERK., 1999): *Tallózás a média világában*. KIT Képzőművészeti Kiadó és Nyomda, Budapest.
- KIS-MOLNÁR CSABA – ERDEI HELGA (2003): Gyermekkép a magyar sajtóban 1950 után. In Pukánszky Béla (szerk.): *Két évszázad gyermekei*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest.
- NYÍRI KRISTÓF (SZERK., 2004): *Magyar Virtuális Enciklopédia*. MTA. 2007. április 12-i megtekintés <http://www.enc.hu/enciklopedia/fogalmi/filoz/informacio.htm>
- PÉCSI FERENC (1999): Reklám a hálón. A marketingkommunikáció új kihívásai. *B. O. S. S. Business Online Siker Stílus*, 5. sz. 26–28.
- PUKÁNSZKY BÉLA (2005): A gyermek a 19. századi magyar neveléstani kézikönyvekben. *Iskolakultúra*, Pécs.
- VINCZE TAMÁS (É. N.): *Hálózati kislexikon*. 2007. április 12-i megtekintés http://gisfigyelo.geocentrum.hu/informatika/kisokos_informacio.html

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BEDŐ IVÁN: *Hírkönyv*. Magyar Rádió, Budapest, 1995.
- Információs Társadalom Koordinációs Tárcaközi Bizottsága (É. N.): *Az információs társadalomról – kérdések és válaszok*. 2007. április 12-i megtekintés <http://www.itktb.hu/engine.aspx?page=infotars>
- NYÍRI KRISTÓF: *Információs társadalom és nemzeti kultúra*. Inco. 1999. 2007. április 12-i megtekintés <http://www.inco.hu/inco1/infoert/cikko.htm>